

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/13993,Niezalezny-Teatr-Scena-Czterdzieci-i-Cztery.html>
2023-03-30, 13:07

Niezależny Teatr Scena Czterdzieści i Cztery

Niezależny Teatr Scena Czterdzieści i Cztery, powstał wiosną 1983 w Jeleniej Górze, założony przez Renatę Jasińską-Nowak z Teatru im. Cypriana Kamila Norwida w Jeleniej Górze (aktorka, reżyserka i scenarzystka), Andrzeja Nowaka (reżyser i scenarzysta, mąż R. Jasińskiej-Nowak) i Iwonę Stankiewicz (aktorka, wówczas studentka Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej we Wrocławiu); opiekę artystyczną pełnili Andrzej Falkiewicz i Krystyna Miłobędzka. Od 1980 R. Jasińska-Nowak działała w „S” we Wrocławskim Teatrze Lalek i współpracowała ze środowiskiem Wrocławskiego Teatru Współczesnego im. Edmunda Wiercińskiego. Po 13 XII 1981, z powodu przynależności do „S” oraz uczestniczenia w spotkaniach w Oddziale Jeleniogórskim KIK, została odsunięta od grania głównych ról w teatrze jeleniogórskim, co, przy inspiracji ks. Tadeusza Rusnaka z parafii św. Wojciecha w Jeleniej Górze-Zabobrze, skłoniło ją do utworzenia teatru niezależnego.

Pierwszą wystawianą sztuką była adaptacja "Ksiąg narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego" Adama Mickiewicza (ruch sceniczny opracował Jerzy Kozłowski), której premiera, za zgodą ks. proboszcza Tadeusza Dańko, odbyła się w V 1983 w kościele św. Wojciecha w Jeleniej Górze-Zabobrze. Następny spektakl pokazano we Wrocławiu. Do 1984 z zespołem współpracował (opiekun duchowy, doradca) ks. T. Rusnak (często po jego kazaniach grano przedstawienie), a próby odbywały się w salach parafialnych przy kościele św. Wojciecha.

Wkrótce po pierwszej premierze, za pośrednictwem [ks. T. Rusnaka](#) do R. Jasińskiej-Nowak zgłosili się czołowi działacze jeleniogórskiej podziemnej „S” i [Duszpasterstwa Ludzi Pracy](#) w Jeleniej Górze: Roman i Władysław Niegoszowie, Andrzej

Piesiak i Edward Wryszcz, którzy zaoferowali współpracę. Mieli oni kontakty z działaczami opozycji w regionie i kraju, co ułatwiło dotarcie z przedstawieniami do wielu środowisk niezależnych.

Z teatrem współpracowali m.in. także Danuta Rybicka-Jakubiec, Ryszard Ireneusz Kulesza, Ryszard Matusiak, Anna Upirów, Celina Wryszcz. Pomysłodawcą nazwy teatru był R.I. Kulesza. W XII 1983 odbyła się premiera programu zatytułowanego "Jeźdźcy Apokalipsy". W spektaklu zagrali także zawodowi aktorzy – Bogdan Michalewski i Ryszard Węgrzyn. Kolejnym przedstawieniem (merytorycznym konsultantem był ks. T. Rusnak) było "Wyznanie wiary", którego premiera odbyła się 11 XI 1984. Pod koniec 1984 współpracę z zespołem podjął ks. Jerzy Gniatczyk, wówczas wikariusz w kościele Podwyższenia Krzyża Świętego w Jeleniej Górze. Z jego inspiracji powstały spektakle "Testament" (premiera 30 III 1985) przygotowany na podstawie kazań ks. Jerzego Popiełuszki i z wykorzystaniem poezji Bogusława Kierca oraz "Przemiany" (w XI 1986). W "Przemianach", oprócz R. Jasińskiej-Nowak, zagrała Irena Borsuk-Szatanik, która zastąpiła I. Stankiewicz. Spektakl pokazano w wielu parafiach woj. jeleniogórskiego (oprócz Jeleniej Góry także w Kowarach, Lwówku Śląskim, Szklarskiej Porębie, Bolesławcu w kościele Chrystusa Króla) oraz miastach dolnośląskich i całej Polski, m.in. na Jasnej Górze, w Gorzowie Wlkp., Krzeszowie (w Sanktuarium Wniebowzięcia NMP), Lubinie, Nowej Rudzie, Nowej Soli (w kościele św. Antoniego), Polkowicach, Poznaniu, Wałbrzychu, Warszawie (w kościele św. Stanisława Kostki, Nawiedzenia NMP na Nowym Mieście i Narodzenia NMP – tzw. kościele przesuwany), we Wrocławiu (w kościołach św. Augustyna, św. Karola Boromeusza, św. Klemensa Dworzaka, św. Ignacego Loyoli, św. Rodziny, św. Macieja) i w Zielonej Górze.

W 1985 R. Jasińska-Nowak w ramach NTSCiC stworzyła grupę teatralną złożoną z amatorów – uczestników DLP i działaczy „S”. Wystawiono sztukę "Betlejem polskie" według Lucjana Rydla (występowali Violetta i Janusz Bogdziowie, D. Rybicka-Jakubiec oraz C. i E. Wryszczowie). Grupa współpracowała z Młodzieżowym Teatrem Poezji A. Upirów. Przedstawienia odbywały się w kościołach w Jeleniej Górze (Świętych Erazma

i Pankracego, Podwyższenia Krzyża Świętego), Imienia NMP w Kowarach oraz w domu kultury w Jeleniej Górze-Zabobrze, a poza woj. m.in. na Jasnej Górze, w Nowej Soli (w kościele św. Antoniego), Świdnicy, a także na Kielecczyźnie – w Kałkowie, Warszówku i innych miejscowościach. W niektórych programach tło muzyczne i nagłośnienie zapewniał Andrzej Piesiak. Przedstawienia prezentowały bardzo wysoki poziom artystyczny (recenzje m.in. we wrocławskiej „Obecności” 16/1986) i cieszyły się wielką popularnością wśród widzów i duchowieństwa. Zespół podczas podróży był wielokrotnie zatrzymywany i rewidowany, a w Jeleniej Górze członków grupy wzywano na indywidualne rozmowy ostrzegawcze do tamtejszego WUSW. Spektakle silnie oddziaływały na widzów, z tego powodu ze scenariuszami zapoznał się gen. Wojciech Jaruzelski.

Od 1985 R. Jasińska-Nowak była szykanowana w Teatrze im. C.K. Norwida – nie została zwolniona, ale przestała grać, choć nie rozwiązano z nią umowy o pracę. Oferowano jej wiele ról i kusząco wysoką pensją za cenę rezygnacji z niezależnej działalności artystycznej. Zabiegi te okazały się bezskuteczne. W VIII 1986, z powodu trudnej sytuacji materialnej, W. Niegosz wyemigrował do RFN i grupa została bez transportu. Dzięki współpracy R. Jasińskiej-Nowak i A. Nowaka z Komitetem Kultury Niezależnej we Wrocławiu (m.in. ze Zbigniewem Karneckim i Andrzejem Makowieckim), teatr otrzymał pomoc finansową. W 1986 R. Jasińska-Nowak za działalność artystyczną całego zespołu otrzymała nagrodę Polcul Foundation, za którą kupiono samochód. 31 VIII 1987, w wyniku nacisków SB i Wydz. Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Jeleniej Górze na dyrektora Teatru im. C.K. Norwida, R. Jasińska-Nowak z mężem stracili pracę i musieli opuścić służbowe mieszkanie oraz przeprowadzić się do Wrocławia, co należy uznać za koniec działalności teatru w Jeleniej Górze.

Ostatnim programem zrealizowanym już we Wrocławiu wiosną 1988, ale jeszcze pod szyldem NTSCiC, był wyreżyserowany przez A. Nowaka i R. Jasińską-Nowak (do wierszy B. Kierca i prozy Milana Kundery, z muzyką Z. Karneckiego w wykonaniu Krzysztofa Golenia) wieczór poetycki słowno-muzyczny "Jestem drogą". Premiera odbyła

się w kościele św. Klemensa Dworzaka we Wrocławiu.
Przedstawienie zagrano kilka razy w różnych kościołach
miasta (m.in. św. Augustyna i św. Wawrzyńca). Trudne
warunki materialne i zmieniająca się od jesieni 1988 sytuacja
w kraju spowodowała skoncentrowanie aktywności
zawodowej artystów na pracy we wrocławskich teatrach i
działalności we wrocławskich DLP.

Łukasz Sołtysik | Michał Orlicz

[Region Dolny Śląsk](#), [Wrocław](#), [Region Jelenia Góra](#), [Jelenia Góra](#)

[Poprzedni](#)
[Następny](#)

[Zgłoś błąd lub potrzebę uzupełnienia](#)